

Achterom 19-21

Archeologische waarneming op het parkeerterrein van de voormalige St. Jozefschool aan het Achterom in Hoorn

Achterom 19-21

Archeologische waarneming op het parkeerterrein van de
voormalige St. Jozefschool aan het Achterom in Hoorn

C.P. Schrickx

Colofon

West-Friese Archeologische Rapporten 18

Titel: Achterom 19-21
 Archeologische waarneming op het parkeerterrein van de voormalige
 St. Jozefschool aan het Achterom in Hoorn

Project: 323

Opdrachtgever: Gemeente Hoorn

Bevoegd gezag: Gemeente Hoorn

Waarneming: C.P. Schrickx (KNA archeoloog)

Tekst: C.P. Schrickx (KNA archeoloog)

Redactie: M.H. Bartels (senior KNA archeoloog)

© Gemeente Hoorn, Afdeling VVH, Bureau Erfgoed, 2010

Inleiding

Aanleiding voor de archeologische waarneming werd gevormd door een bodemsanering van het parkeerterrein voor de voormalige St. Jozefschool aan het Achterom. Deze sanering was nodig wegens verhoogde concentratie lood in de bovenlaag. Het terrein werd tot ongeveer 40 cm diepte ontgraven en de grond afgevoerd. Op het terrein is na de sanering een nieuwe afdeklaag aangebracht. Aangezien de locatie binnen het historisch centrum van Hoorn is gelegen, was archeologische begeleiding noodzakelijk.

1 Locatie van het onderzoeksgebied

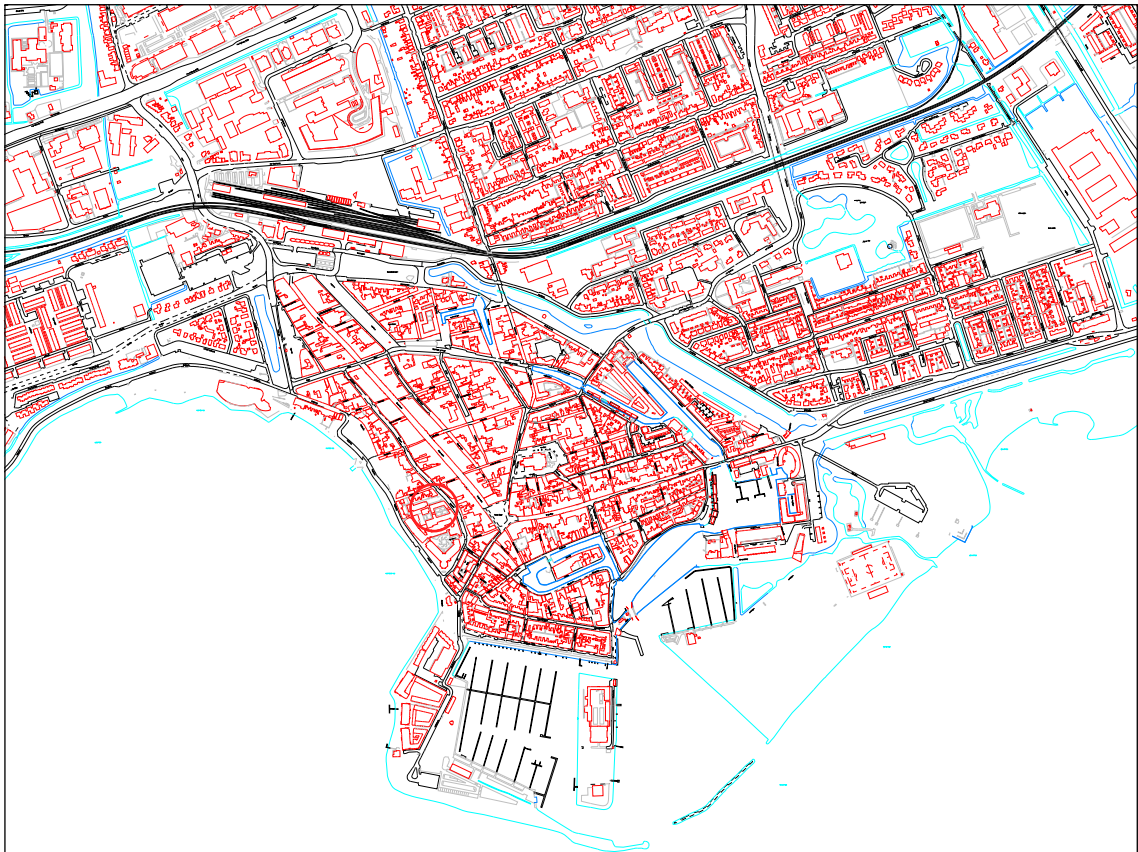
De onderzoekslocatie betreft het parkeerterrein van de voormalige St. Jozefschool aan het Achterom in Hoorn (afb. 2 en 3). De St. Jozefschool (RK jongensschool voor lager onderwijs) is gebouwd in 1922. Het gebouw vertoont architectonisch kenmerken van de Amsterdamse School. Het parkeerterrein grenst aan de oostkant direct aan het Achterom (afb. 1). Aan de noordkant bevindt zich het pand Achterom 23, aan de zuidkant het Jozefhuis op Achterom 17 en aan de westkant de voormalige St. Jozefschool in het pand Achterom 19. Het saneringsterrein heeft een oppervlakte van ongeveer 350 m².

2 Doel en werkwijze van het onderzoek

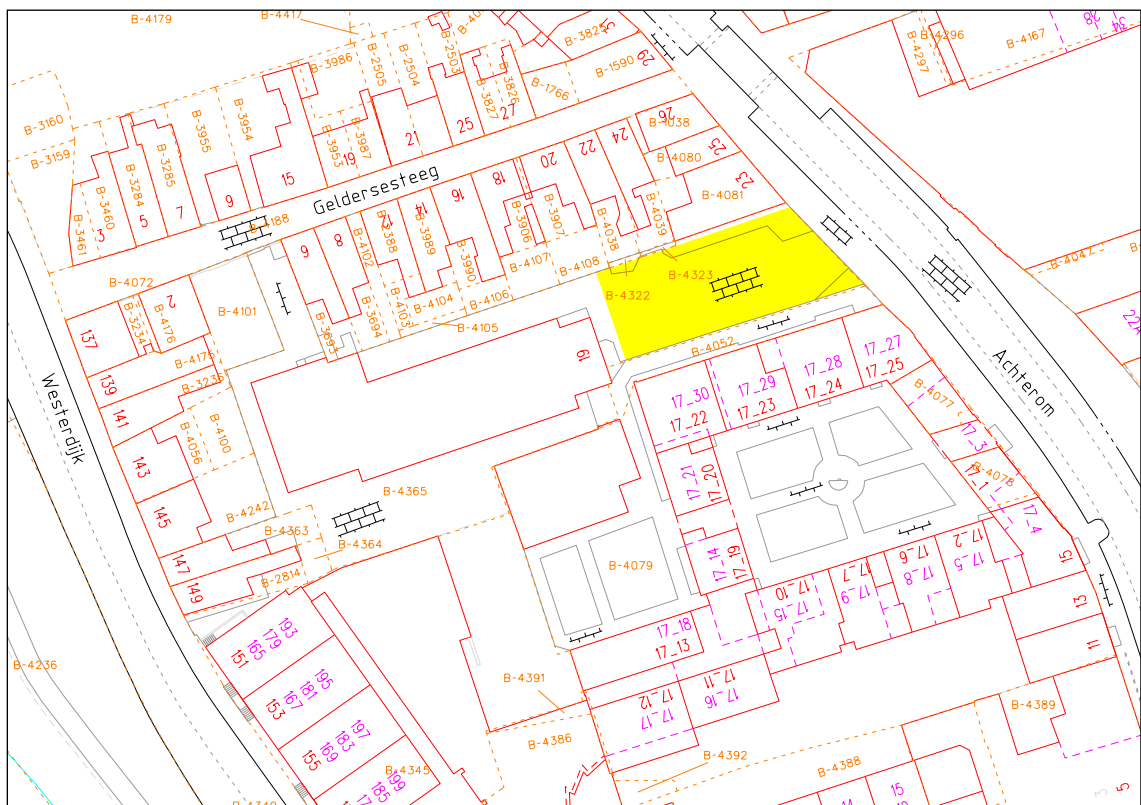
Het doel van de archeologische begeleiding was het vastleggen van de archeologische sporen die tijdens de sanering tevoorschijn kwamen. Deze begeleiding heeft plaatsgevonden op 15 juni 2010. Na het afgraven van de vervuilde bovenlaag zijn de zichtbare sporen in het vlak globaal gedocumenteerd. Uit de afgegraven grond is zowel handmatig als met behulp van een metaaldetector vondstmateriaal verzameld.

Afb. 1 De sanering van het parkeerterrein van de voormalige St. Jozefschool, gezien richting het oosten. Op de achtergrond tussen de bomen is de Koepelkerk zichtbaar.

Afb. 2 Kadastrale kaart van de binnenstad van Hoorn met binnen de rode cirkel de onderzoekslocatie (niet op schaal).

Afb. 3 Kadastrale kaart van de onderzoekslocatie. In geel het saneringsterrein. Schaal 1:1000.

3. Resultaten

3.1 Sporen

Het was tijdens de sanering niet mogelijk de archeologische sporen volledig te documenteren. Het terrein gold milieukundig als zwaar vervuild waardoor milieukundige maatregelen in acht moesten worden genomen (saneringsoverall, handschoenen, geen direct contact met de grond). De sporen zijn fotografisch vastgelegd en globaal ingemeten. De tekeningen zijn geplot op de kadastrale kaart (afb. 5).

De meeste sporen bevonden zich een de noordkant van het terrein, op perceel Achterom 21. De zuidelijke helft van het terrein was archeologisch relatief 'leeg'.

S1

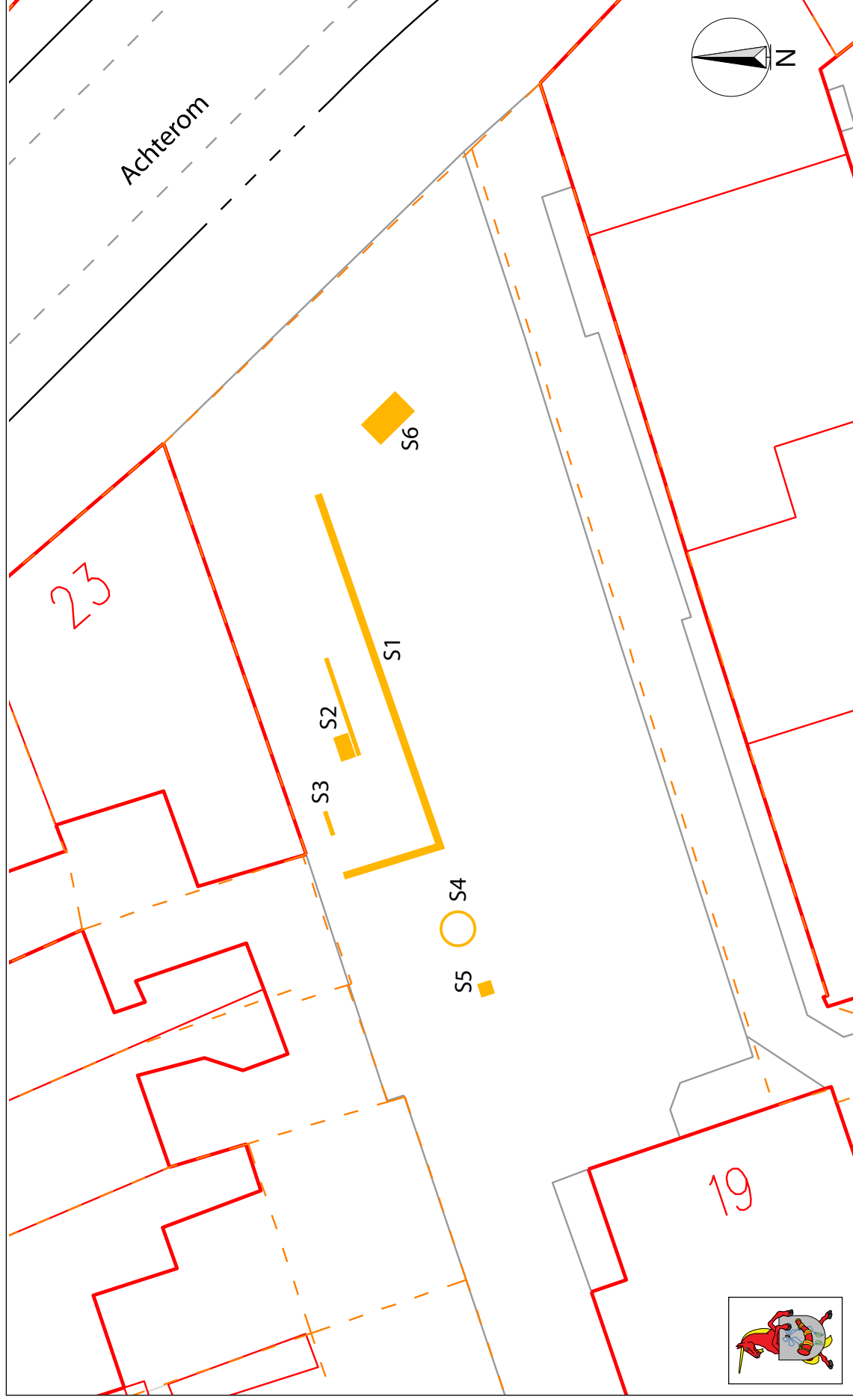
Fundamenten van een huis op het perceel Achterom 21 (afb. 1 en 5). Het spoor bestaat uit twee delen: het fundament van de zuidmuur (zijgevel) en het fundament van de westmuur (achtergevel). Beide fundamenten zijn 1 1/2 steens dik en opgebouwd uit gele bakstenen met formaat 18x9x3,5 cm. De breedte van het huis is uitwendig circa 4,70 meter en de lengte is uitwendig circa 15,50 meter. De zijmuur kon over een lengte van 13,30 meter gevolgd worden. Aan de straatkant is een zone niet gesaneerd vanwege aanwezige begroeiing. De achtergevel kon vanwege dezelfde reden niet geheel gevolgd worden tot het belendende pand Achterom 23. De fundamenten dateren vermoedelijk uit de 17de eeuw.

S2

Binnen het huis was een restant van een plavuizen vloer aanwezig met aan de zuidkant een inpandige muur (afb. 6). Het spoor was volgens de saneerders veel groter en is verwijderd voordat de archeologische begeleiding aanving. Tijdens de waarneming resteerde slechts

Afb. 4 Het terrein met op de achtergrond pand Achterom 23. De nummers verwijzen naar de sporen op de vlaktekening.

Schaal 1:200

een restant met een lengte van 60 en een breedte van 55 cm. De vloer bestond uit diverse maten plavuizen (14x14 en 22x22), wat wijst op hergebruik. Direct ten zuiden van de vloer bevond zich een steens dikke muur van rode en gele bakstenen. Deze lag inwendig ongeveer 1,40 meter verwijderd van de zijmuur (S1).

S3

Inpandig bevond zich een restant van een steens dik fundament dat slechts uit één laag bakstenen bestond (afb. 7). Deze was te volgen over een lengte van 90 cm en lag ongeveer 1 meter verwijderd uit de zijgevel van Achterom 23.

S4

Achter het huis was een ronde put aanwezig met een diameter van 1,30 meter (afb. 4). Het spoor lijkt op een beerput, maar was afgewerkt met een cementrand. Mogelijk is het een soort pre-septictank.

Afb. 5 Fundamenten van de zij- en achtergevel van een huis (S1), kijkend richting het Achterom.

Afb. 6 Restant van een plavuizen vloer (diverse maten plavuizen) en een steens dikke muur (S2), kijkend richting het noorden.

Afb. 7 Fundament in het huis op perceel Achterom 21 (S3), kijkend richting het noorden.

Afb. 8 Waterkelder op perceel Achterom 19, kijkend richting het oosten.

S5

Ten westen van spoor 4 was een vierkante ingang (50 x 50 cm) van een waterkelder aanwezig (afb. 4). De afmetingen en precieze ligging van de waterkelder waren niet duidelijk.

S6

Aan de straatkant van perceel Achterom 19 was nog een waterkelder aanwezig (afb. 8). Deze had een lengte van 1,70 meter en lag evenwijdig aan de rooilijn van het Achterom.

3.2 Vondstmateriaal

Keramiek

Uit de afgegraven grond kwamen nauwelijks scherven van potten tevoorschijn. Wel werd een kleine hoeveelheid bouwkeramiek gevonden, waarvan een selectie scherven van wandtegels zijn verzameld. De wandtegels kunnen op basis van de hoekmotieven in drie categorieën worden verdeeld:

- Wan-Li hoekmotief, blauwe beschildering, dier- en plantfiguren, 1600-1650
- kandelaber, blauwe beschildering, bloempot, 1600-1650
- spinnen- en ossenkoppen, blauwe beschildering, schepen en zeemonsters, 1625-1675

Metaal

Tijdens het afgraven is gezocht met de metaaldetector. Dit heeft een kleine hoeveelheid metaalvondsten opgeleverd waarvan hier alleen de meest sprekende worden genoemd:

- boekbeslag lengte 84 mm, breedte 37 mm, 1550-1650 (afb. 11)
- munten
 - duit Stad Utrecht, 1722
 - duit Holland (Hollandia)
 - duit Overijssel (transisulania)
 - duit Reckheim, 164..
 - 2 cent Willem, 1881
 - cent Willem, 19de eeuw
 - 1/2 cent Willem, 1873
 - 1/2 cent Willem, 19de eeuw
- knoop platte knoop met oogje, 18de/19de eeuw
- fragment van een tinnen lepel zonder naald, 19de eeuw

Op de duit uit Overijssel staat op de voorzijde de tekst TRAN ISULA NIA en op de achterzijde het wapen van Overijssel (een klimmende leeuw met op de achtergrond een golvende lijn) binnen een tulpkrans (afb. 12.1). De letters N in de tekst staan gespiegeld afgebeeld. De munt dateert uit het begin van de 17de eeuw.

Afb. 9 Enkele fragmenten van wandtegels met Wan-Li hoekmotieven

Afb. 10 Linksboven schepentegel met spinnenkoppen, rechtsboven diertegel met Wan-Li-hoekmotief, midden twee tegels met zeemonsters, linksonder tegel met bloempot en kandelaber, rechtsonder schepentegel met ossenkoppen.

De munt van Reckheim lijkt op een munt uit Friesland, maar is in werkelijkheid geslagen in de plaats Rekem ten noorden van Maastricht (afb. 12.2). In deze plaats werden diverse soorten bestaande munten nagebootst als een vorm van hagemunterij. In dit geval gaat het om een nagebootste duit uit Friesland. Op de voorzijde staat de tekst FRI CIR en een jaartal waarvan alleen de cijfers 64 zijn te lezen. De munt is dus geslagen in de jaren 40 van de 17de eeuw. Op de keerzijde staat een wapen met twee liggende leeuwen binnen een krulversiering afgebeeld.

Afb. 11 Messing boekbeslag, schaal 1:1

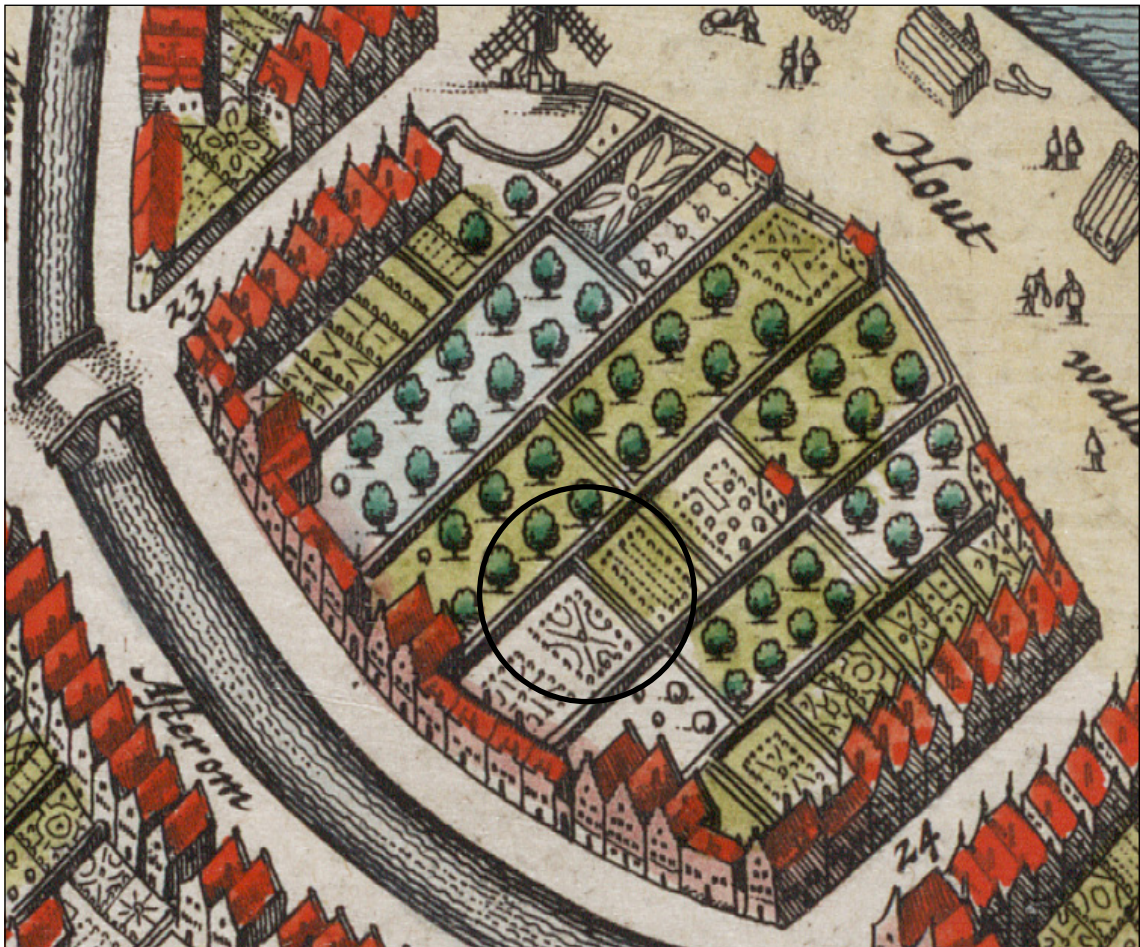
Afb. 12 Volgende pagina:

Van boven naar onder onder: duit van Overijssel, duit van Reckheim, duit van de stad Utrecht 1722, twee met tin aan elkaar bevestigde 2 cent munten uit 1881.

Conclusie

Tijdens de archeologische waarneming zijn sporen waargenomen van een huis dat op het perceel Achterom 21 heeft gestaan. Dit is in de huidige situatie het vierde perceel vanaf de hoek met de Gelderse Steeg. Dit perceel is zeker bebouwd voor circa 1560 aangezien op de kaart van Van Deventer die omstreeks 1560 wordt gedateerd, en aaneengesloten bebouwing aan de westzijde van het Achterom wordt weergegeven. Op de kaart van Blaeu, uitgegeven in 1649, staan de huizen gedetailleerd getekend (afb. 13). Op het vierde perceel vanaf de hoek met de Gelderse Steeg staat een pand met de nokrichting haaks op het Achterom weergegeven. Mogelijk zijn de restanten van dit huis waargenomen. De soort bakstenen van de fundering wijst op een datering in de 17de eeuw. De tijdens de waarneming gevonden wandtegelfragmenten dateren vanaf de eerste helft van de 17de eeuw. Mogelijk hebben deze tegels tot dit of het belendende pand op perceel Achterom 19 behoord. Naast fragmenten van wandtegels, zijn diverse metaalvondsten gedaan waarvan een fraai versierd boekbeslag vermeldenswaard is. Waarschijnlijk is het 17de-eeuwse pand op het perceel Achterom 21 in 1922 afgebroken. In dat jaar werd de St. Jozefschool gebouwd. Op een oude foto van het St. Jozef's huis (gebouwd in 1773) zijn in de verte ter plekke van Achterom 19 en 21 enkele kleine huizen te zien (afb. 14).

Afb. 13 Uitsnede van de kaart van Blaeu, uitgave 1649. Binnen de cirkel ligt de onderzoekslocatie.

Afb. 14 Het St. Jozef's huis met rechts daarvan de huizen op de percelen Achterom 19 en 21, voor 1922 (collectie Vereniging Oud Hoorn).

